

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS
ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ
ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION OF EASTERN
AND CENTRAL EUROPE IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

**A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK
A XXI. SZÁZADBAN KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN
AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN**

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pally Katalin*

„RIK-U” Kft.
Ungvár
2019

УДК (ЕТО): 061.3(477.87)

K– 93

A kiadvány a 2019. március 28–29-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszéke által rendezett *A köz- és felsőoktatás előtt álló kihívások a XXI. században Kelet-Közép-Európában az oktatási reformok tükrében* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlege és Pedagógia és Pszichológia Tanszéke
közreműködésével.

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallay Katalin*

Korrektúra: *Grica-Varcaba Ildikó, Lőrincz Marianna, Kordonec Olekszandr*

Tördelés: *Tótin Viktória, Dobos Sándor*

Borítóterv: *Dobos Sándor*

A borítón a Pedagógia és Pszichológia Tanszék tanító és óvodapedagógia szakos hallgatói láthatók. A felvételeket Csopák Éva és Espán Margaréta a tanszék rendezvényein készítette.

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos rendezvényt és a kiadvány megjelenését támogatta:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7692-33-0

© A szerzők, 2019

© A szerkesztők, 2019

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2019

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

ТОВ «РІК-У»
Ужгород
2019

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з
кафедрою педагогіки та психології Закарпатського угорського
інституту ім. Ференца Ракоці II

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура: *Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець*

Верстка: *Вікторія Товтін, Олександр Добош*

Обкладинка: *Олександр Добош*

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф.Р. II*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк збірника здійснено за підтримки:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Станішевський Євген Вікторович

ISBN 978-617-7692-33-0

© Автори, 2019

© Редактори, 2019

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER
EDUCATION OF EASTERN AND CENTRAL EUROPE
IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS**

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriljuk,
Éva Hutterer and Katalin Pally*

”RIK-U” LLC
Uzhhorod
2019

УДК (UDC): 061.3(477.87)
К– 93

The publication contains the materials of the international academic conference “Challenges of the 21st century in the field of secondary and higher education of Eastern and Central Europe in light of educational reforms” held on 28–29 March, 2019 in Berehove. The academic event was organized by the Department of Pedagogy and Psychology of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with
the Department of Pedagogy and Psychology

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriľjuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

Proof-reading: *Ildikó Grica-Varcaba, Marianna Lőrincz, Olekszandr Kordonec*

Makeup: *Viktória Tótin, Sándor Dobos*

Cover design: *Sándor Dobos*

The book cover features students of the Department of Pedagogy and Psychology. The photographs of extra-curricular activities were taken by Éva Csopák and Margaréta Espán.

Universal Decimal Classification (UDC): *The Apáczai Csere János Library of
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

Authors are responsible for the content of research papers.

The international academic conference and the publication of studies sponsored by:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
88000 Uzhhorod, Gagarin Street, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7692-33-0

© Authors, 2019

© Editors, 2019

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

TARTALOM

Baracsi Ágnes: PÁLYAKEZDÉS A „FEKETE PEDAGÓGIA” ÁRNYÉKÁBAN.....	21
Berghauer-Olasz Emőke: A KINETIKUS ISKOLARAJZ MINT KÖZÖSSÉGEK REJTETT KAPCSOLATAINAK FELTÁ- RÓ MÓDSZERE.....	31
Bida Olena: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A PE- DAGÓGUSKÉPZÉS FOLYAMATÁBAN.....	41
Cséke Katalin: ROMA TANULÓK HELYZETÉNEK TANÁRI PERCEPCIÓI	47
Csoóri Zsófia: A PEDAGÓGUSKÉPZÉS FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOS SÁGAI KÁRPÁTALJÁN A XVIII. SZÁZAD VÉGE ÉS A XX. SZÁZAD ELSŐ FELE KÖZÖTT A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN.....	57
Csopák Éva: AZ ALTRUIZMUS MEGJELENÉSE ÓVODÁS- KORÚ GYERMEKEK KÖRÉBEN	65
Dzsanda Galina: AZ UKRÁNNYELV-TANÍTÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI A NEMZETISÉGI KISEBBSÉGI ISKO- LÁK KÉTNYELVŰ KÖZEGÉBEN.....	77
Fónai Mihály: OSZTÁLYTERMI BEFOGADÁS ÉS SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY.....	85
Gonda Zsuzsa: DIGITÁLIS SZÖVEGFELDOLGOZÁS A MA- GYARTANÁRKÉPZÉSBEN	93
Greba Ildikó – Knobloch Beáta: AZ INKLUZÍV OKTATÁS FEJLŐDÉSE UKRAJNÁBAN.....	103
Hnatik Katalin: A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV TANU- LÁSÁNAK LEHETSÉGES BUKTATÓI NYELVTANU- LÓI SZEMMEL	111
Hollósi Hajnalka Zsuzsanna: SZEMÉLYRE SZABOTT DIF- FERENCIÁLÁS AZ ALAPFOKÚ OKTATÁSBAN A LEMORZSOLÓDÁS ELLEN	119
Hollósi M. Cecília: A FŐISKOLÁSOK MENTÁLHIGIÉNÉS MEGSEGÍTÉSE PSZICHOLÓGIAI ESZKÖZÖKKEL.....	127
Horváth Kinga: A FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁ- SOK A PÁLYAORIENTÁCIÓ MEGKÖZELÍTÉSÉBŐL.....	135

Horváth Kinga – Tóth Péter: PEDAGÓGUSHALLGATÓK NÉZETE AZ IDEÁLIS TANÁRI INTERAKCIÓS STÍLUSRÓL EGY EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN	159
Huszi Ilona: A MEGFIGYELÉS MINT IRÁNYÍTOTT TEVÉKENYSÉG ALKALMAZÁSA AZ ANGOLTANÁRKÉPZÉSBEN	171
Juhász Valéria: A SIGHT WORD OLVASÁSTANÍTÓ MÓDSZER ALKALMAZHATÓSÁGA A MAGYAR OLVASÁSFEJLESZTÉSBEN	179
Kirdan Alexander: GAZDASÁGI SZAKEMBEREK KÉPZÉSÉNEK RENDSZERE LENGYELORSZÁGI ÉS UKRAJNAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE ALAPJÁN	189
Kiss Julianna: AZ UKRAJNAI MŰVÉSZETOKTATÁS AZ OKTATÁSI TÖRVÉNYEK TÜKRÉBEN KURRIKULÁRIS ÉS EXTRAKURRIKULÁRIS SZÍNTEREKEN	193
Koncz Tímea: AZ ÓVODÁSOK ERKÖLCSI NEVELÉSE AZ IRODALOM ESZKÖZEIVEL.....	203
Kóré Dóra – Atroscsenko Tatjana: A LEENDŐ PEDAGÓGUS SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSE MULTIKULTURÁLIS FELSŐOKTATÁSI KÖRNYEZETBEN	213
Kucsaj Tatjana – Kucsaj Olekszandr: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA A SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VALÓ FELKÉSZÍTÉSBEN	219
Kuzminszkij Anatolij: AZ ÖNMENEDZSELÉS SZEREPE A SEGÍTŐ HIVATÁSBAN MINT A PSZICHOSZOMATIKUS KIÉGÉS MEGELŐZÉSÉNEK ESZKÖZE.....	223
Lebovics Viktória: TARASZ SEVCSENKO <i>ÁLOM C.</i> MŰVÉRŐL EGY KICSIT MÁSKÉNT	233
Margitics Marianna: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA AZ OKTATÁSBAN	241
Márton Sára: TKO1114	247
Molnár Ferenc: A BEREGI FŐESPERESI KERÜLET GÖRÖGKATOLIKUS NÉPISKOLÁINAK OKTATÁSI HELYZETE AZ 1840-ES ÉVEKBEN.....	255

Mónus Ferenc: MERRE TOVÁBB CIVILIZÁCIÓ? – A FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS HANGSÚLYAI A XXI. SZÁZAD KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁSÁBAN	265
Nagy Edit: A MUNKÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ DISTRESSZ JELENTŐSÉGE ÉS KÖVETKEZMÉNYEI	275
Nagy György: AZ ISMERETEK HATÉKONY KÖZVETÍTÉSE KÖRNYEZETISMERET-ÓRÁN	285
Nagy Melinda – Strédl Terézia – Szarka László – Zahatňanská Mária – Poráčová Janka: TOLERANCIA ÉS TOLERANCIÁRA VALÓ NEVELÉS A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	295
Nárai Márta: FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPE A FIATALOK TÁRSADALMI ÉRZÉKENYÍTÉSÉBEN	305
Orosz Ildikó: A FORMÁLIS ÉS NONFORMÁLIS TANULÁSI TEVÉKENYSÉG KIEGYENSÚLYOZOTT ÖSSZEANGOLÁSA A FELNŐTTKÉPZÉSBEN	315
Pallay Katalin: A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG AZ UKRÁN OKTATÁSPOLITIKA ÚTVESZTŐJÉBEN	321
Pallay Mária: NEMEK KÖZÖTTI BÉREGYENLŐTLENSÉG: A PÁLYAVÁLASZTÁS MINT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ	333
Pávlovics Judit: A KORAI IDEGENNYELV-OKTATÁS TARTALMÁNAK ALAKULÁSA A XX. SZÁZAD VÉGÉN ÉS A XXI. SZÁZAD ELEJÉN	343
Pillar Granville: ESETTANULMÁNY: EMPIRIKUS VIZSGÁLAT AZ INTEGRÁLT MULTISZENZOROS INPUT HATÁSAIRÓL A NYELVFEJLESZTÉSRE	353
Sejko Anasztázia: A PEDAGÓGIAI PROGNOZIS TECHNOLOGIÁJA A FELSŐFOKÚ EGÉSZSÉGÜGYI OKTATÁSBAN	367
Simon Gabriella: A KEZDŐ PEDAGÓGUSOK MENTORI TÁMOGATÁSÁNAK HUMANISZTIKUS MODELLJE	373
Szilágyi Iván – Marinec Nagyija: A DEMOKRATIKUS OKTATÁSMENEDZSMENT MODELLJEI A VILÁG VEZETŐ ORSZÁGAIBAN	401
Szilágyi László: A NYELVTANULÁSI STRATÉGIÁK MINT MÓDSZER ALKALMAZÁSA AZ IDEGENNYELVTANULÁSBAN ÉS -TANÍTÁSBAN	409

Szontágh Pál Iván: PEDAGÓGUSJELÖLTEK ÁLTAL VÁLTOTT ÉS KÖVETETT ETIKAI ÉRTÉKEK	419
Taskovics Okszana: ONLINE CSOPORTOK SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN	429
Tokai Dalma: TEHETSÉGEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE.....	437
Török Tamás: A PEDAGÓGIAI GYAKORLAT A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	447
Vizáver Árpád: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A HALLGATÓK SPORTBAN ELÉRT EREDMÉNYESSÉGÉNEK NÖVELÉSÉVEL	455
Zorocskina Tatjana: A SZAKEMBERKÉPZÉS RENDSZERE NAGY-BRITANNIÁBAN	461
A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA MESTERKÉPZÉSÉBEN RÉSZT VEVŐ TANÍTÓ SZAKOS HALLGATÓINAK A PUBLIKÁCIÓI	465
Bábel Zsuzsanna: A MAGZAT ELVESZTÉSE MINT KRÍZISHELYZET.....	467
Fekete Evelin: AZ ÓVODÁS GYERMEK ÉRZELMI INTELLIGENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSE MESÉKKEL	475
Hete Klára Annabella: A SZOCIALIZÁCIÓ ÉS ALKALMAZKODÁS MÉRFÖLDKÖVEI AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK ÉLETÉBEN	485
Mészáros Renáta: KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS KAMASZOK KÖRÉBEN	493
Mitro Livia Etelka: TÁRSAS KAPCSOLATOK KISISKOLÁSKORBAN	503
Molnár-Hrábcsák Éva: JÁTSSZ VELEM! BÁBKÉSZÍTÉS, BÁBOZÁS 1. OSZTÁLYOS GYEREKEKKEL ÉS SZÜLEIKKEL	515
Nagy Nikoletta: A TANÓRAI KOMMUNIKÁCIÓ ÉS AZ ALKALMAZOTT MUNKAFORMA ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA ALSÓ TAGOZATBAN	525

ЗМІСТ

Борочі Агнеш: ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ В ТІНІ «ЧОРНОЇ ПЕДАГОГІКИ».....	21
Бергхауер-Олас Емьовке: МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МЕТОДОМ КІНЕТИЧНОГО ШКІЛЬНОГО МАЛЮНКУ	31
Біда Олена: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Чейке Катерина: СТАНОВИЩЕ РОМСЬКИХ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПЕРЦЕПЦІЇ.....	47
Човрій Софія: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ НА ЗАКАРПАТТІ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ОСНОВІ АРХІВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	57
Чопак Єва: ФОРМИ ПРОЯВУ АЛЬТРУЇЗМУ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	65
Джанда Галина: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ	77
Фонаі Мігаль: ВКЛЮЧЕННЯ ДО СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ.....	85
Гонда Жужа: ОБРОБКА ЦИФРОВОГО ТЕКСТУ У ПІДГОТОВЦІ УГОРСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ.....	93
Греба Ілдіко – Кноблех Беата: РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	103
Гнатик Катерина: МОЖЛИВІ НЕДОЛІКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИВЧЕННЯМ УГОРСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ, ОЧИМА ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ	111
Голлоші Гойнолка Жужанна: ОСОБИСТІСНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ, СПРЯМОВАНА ПРОТИ «ВІДСІВУ» В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	119
Голлоші М. Цецилія: МЕНТАЛЬНА ГІГІЄНА СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	127
Горват Кінга: ВИКЛИКИ ПЕРЕД АБІТУРІЄНТАМИ З ТОЧКИ ЗОРУ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.....	135

Горват Кінга – Товт Петер: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ НА ІДЕАЛЬНІ ІНТЕРАКЦІЙНІ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧІВ	159
Густі Ілона: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК КЕРОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ	171
Югас Валерія: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ SIGHT WORD У РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ	179
Кірдан Олександр: ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	189
Кіш Юліанна: ШКІЛЬНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ У ДЗЕРКАЛІ ЗАКОНІВ ПРО ОСВІТУ	193
Конц Тімея: МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРИ	203
Коврей Дора – Агрощенко Тетяна: ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	213
Кучай Тетяна – Кучай Олександр: ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	219
Кузьмінський Анатолій: РОЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ ЯК ЗАСІБ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ПСИХОСОМАТИЧНОМУ ВИГОРАННЮ	223
Лебович Вікторія: ПРО ПОЕМУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «СОН» ІНАКШЕ	233
Маргітич Маріанна: ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ	241
Мартон Шара: ТКО1114	247
Молнар Федір: ОСВІТНЄ СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ НАРОДНИХ ШКІЛ БЕРЕЗЬКОГО АРХІДІЯКОНСЬКОГО ОКРУГУ У 1840-Х РОКАХ	255

Монуш Ференц: ЦИВІЛІЗАЦІЯ – ЯК ДАЛІ? ПОСЛІДОВ- НІСТЬ У ВИХОВАННІ СТАЛОСТІ В СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ОСВІТІ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	265
Надь Едіт: ЗНАЧЕННЯ ТА НАСЛІДКИ ДИСТРЕСУ У РОБОТІ .	275
Надь Дьєрдь: ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗНАЇНЬ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.....	285
Надь Мелінда – Штрелл Терезія – Сорко Ласло – Захатнянсь- ка Марія – Порачова Янка: ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ВИ- ХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ФАКУЛЬТЕТУ ПІД- ГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ	295
Нарої Марта: РОЛЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ЧУТЛИВОСТІ МОЛОДІ.....	305
Орос Ільдико: ГАРМОНІЙНЕ ПОЄДНАННЯ ФОРМАЛЬ- НИХ І НЕФОРМАЛЬНИХ ПЕРІОДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ.....	315
Поллої Каталін: ЗАКАРПАТСЬКІ УГОРЦІ В ЛАБІРИНТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	321
Полої Марія: ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ОПЛАТІ ПРАЦІ: ВИБІР КАР'ЄРИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ	333
Павлович Юдіта: ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ РАННЬОЇ ІН- ШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	343
Піллар Гренвілл: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВВІД- НОГО ІНТЕГРАТИВНОГО МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МОВИ	353
Шейко Анастасія: ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНО- ЗУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	367
Шімон Габрієлла: ГУМАНІСТИЧНА МОДЕЛЬ МЕНТОР- СЬКОЇ ПІДТРИМКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКІВЦІВ	373
Силадій Іван – Маринець Надія: ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕ- МОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ПРО- ВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	401
Сіладі Василь: ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ ОВОЛО- ДІННЯ ІНШОМОВНОЮ ЛЕКСИКОЮ ЯК МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	409

Сонтаг Пал Іван: ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ КАНДИДАТІВ У ВЧИТЕЛІ	419
Ташкович Оксана: РОЛЬ ОН-ЛАЙН ГРУП У ВИКЛАДАННІ МОВИ	429
Токаї Далма: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	437
Терек Томаш: ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ.....	447
Візавер Арпад: ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	455
Зорочкіна Тетяна: СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	461
ПУБЛІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ЗАКАРПАТСЬКОГО УГОРСЬКОГО ІНСТИТУТУ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ П.....	
Бабел Жужанна: ВТРАТА ВАГІТНОСТІ ЯК ЖИТТЄВА КРИЗОВА СИТУАЦІЯ	467
Фекете Евелін: КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДОШКІЛЬНИКА	475
Гете Клара Аннабелла: ПЕРІОДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ У ЖИТТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	485
Мейсарош Рената: РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У ПІДЛІТКІВ	493
Митро Лівія-Етелка: СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	503
Молнар Грабчак Єва: ГРАЙСЯ ЗІ МНОЮ! ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ЛЯЛЬОК З ДІТЬМИ ТА ЇХ БАТЬКАМИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ	515
Надь Ніколетта: ВИВЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ КОМУНІКАЦІЄЮ ТА ІНШИМИ ФОРМАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКУ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	525

CONTENT

Baracsi, Ágnes: GRADUATES IN THE SHADOW OF „BLACK PEDAGOGY”	21
Berghauer-Olasz, Emőke: KINETIC SCHOOL DRAWING AS A METHOD OF REVEALING HIDDEN SOCIAL RELATIONSHIPS.....	31
Bida, Olena: TRAINING FUTURE PROFESSIONALS FOR HEALTH SAVING ACTIVITIES	41
Cséke, Katalin: THE TEACHERS’ PERCEPTIONS OF THE SITUATION OF ROMA STUDENTS.....	47
Csoóri, Zsófia: PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL EDUCATION IN TRANSCARPATHIA IN LATE 18 TH – THE FIRST HALF OF 20 TH CENTURY IN THE CONTEXT OF ARCHIVE SOURCES	57
Csopák, Éva: ALTRUISM DISPLAY AMONG PRESCHOOL CHILDREN.....	65
Dzsanda, Galina: CURRENT PROBLEMS OF UKRAINIAN LANGUAGE LEARNING IN ETHNIC MINORITY SCHOOLS IN THE CONTEXT OF BILINGUALISM	77
Fónai, Mihály: INCLUSION IN THE CLASSROOM AND SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS	85
Gonda, Zsuzsa: DIGITAL ADAPTATION OF TEXTS IN HUNGARIAN TEACHER TRAINING.....	93
Greba, Ildikó – Knobloch, Beáta: DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE.....	103
Hnatik, Katalin: THE POTENTIAL PITFALLS OF HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE LEARNING	111
Hollósi, Hajnalka Zsuzsanna: PERSONALIZED DIFFERENTIATION IN PRIMARY EDUCATION AGAINST DROP-OUT.....	119
Hollósi M., Cecília: THE ROLE OF MENTALHIGENICS IN THE LIFE OF COLLEGE STUDENTS (OR WHAT CAN A PSYCHOLOGYST DO WHEN NOT TEACHING?).....	127
Horváth, Kinga: THE CHALLENGES FACING HIGHER EDUCATION IN PROFESSIONAL ORIENTATION	135

Horváth, Kinga – Tóth, Péter: FUTURE TEACHERS' VIEWS ON THE INTERACTION STYLE OF AN IDEAL PEDAGOGUE IN THE LIGHT OF AN EMPIRICAL RESEARCH.....	159
Husztí, Ilona: THE APPLICATION OF OBSERVATION AS A FOCUSED ACTIVITY IN ENGLISH TEACHER TRAINING.....	171
Juhász, Valéria: APPLICATION OF THE “SIGHT WORD” READING TEACHING METHOD IN THE READING DEVELOPMENT OF HUNGARIAN PUPILS.....	179
Kirdan, Alexander: PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS OF ECONOMIC SECTOR IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF POLAND AND UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS	189
Kiss, Julianna: ASPECTS OF CURRICULAR AND EXTRACURRICULAR ART EDUCATION IN UKRAINE IN LIGHT OF EDUCATIONAL LAW	193
Koncz, Tímea: CONVENTIONAL EDUCATION OF PRESCHOOLERS WITH THE HELP OF LITERATURE	203
Kóré, Dóra – Atroschenko, Tetiana: FORMING THE PERSONALITY OF THE FUTURE PEDAGOGUE IN THE MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION.....	213
Kuchai, Tetiana – Kuchai, Oleksandr: PREPARING SPECIALISTS FOR PROFESSIONAL WORK BY MEANS OF COMPUTER AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES.....	219
Kuzminskyi, Anatolij: THE ROLE OF SELF-MANAGEMENT OF SPECIALISTS IN THE SOCIONOMIC PROFESSION AS A MEANS OF RESISTANCE TO PSYCHOSOMATIC BURNOUT.....	223
Lebovics, Viktória: ON TARAS SHEVCHENKO'S «COH (DREAM)» IN A DIFFERENT WAY	233
Margitics, Marianna: THE APPLICATION OF ICT IN EDUCATION	241
Márton, Sára: TKO1114	247
Molnár, Ferenc: THE GREEK CATHOLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF MUNKÁCS (MUKACHEVO) EPARCHY IN THE MID-19 TH CENTURY	255

Mónus, Ferenc: WHICH DIRECTION TO FOLLOW, HUMAN CIVILIZATION? – SUSTAINABILITY EDUCATION EMPHASES IN THE PUBLIC AND HIGHER EDUCATION AT THE EARLY 21 TH CENTURY	265
Nagy, Edit: THE SIGNIFICANCE AND CONSEQUENCES OF WORK-RELATED DISTRESS	275
Nagy, György: EFFECTIVE COMMUNICATION OF KNOWLEDGE IN ENVIRONMENTAL EDUCATION.....	285
Nagy, Melinda – Strédl, Terézia – Szarka, László – Zahatňanská, Mária – Poráčová, Janka: TOLERANCE AND TOLERANCE EDUCATION AT FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY.....	295
Nárai, Márta: THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SOCIAL SENSITIZATION OF YOUNGSTERS.....	305
Orosz, Ildikó: HARMONIZING LEARNING ACTIVITY OF ADULT POPULATION	315
Pallay, Katalin: TRANSCARPATHIAN HUNGARIANS IN THE MAZE OF UKRAINIAN EDUCATION POLICY	321
Pallay, Mária: REVISITING THE GENDER WAGE GAP: GENDER AND CAREER CHOICE	333
Pávlovics, Judit: EARLY FOREIGN LANGUAGE EDUCATION CONTENT FORMATION IN UKRAINE AT THE END OF THE 20 TH AND AT THE BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY	343
Pillar, Granville: AN EMPIRICAL INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF INTEGRAL MULTI-SENSORY INPUT ON LANGUAGE DEVELOPMENT: A CASE STUDY.....	353
Sheyko, Anastasiya: TECHNOLOGY OF PEDAGOGICAL PROGNOSIS IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION	367
Simon, Gabriella: THE HUMANISTIC MODEL OF MENTORING OF NOVICE TEACHERS	373
Szilágyi, Iván – Marinec, Nadia: MAIN MODELS OF DEMOCRATIC EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD	401
Szilágyi, László: LANGUAGE LEARNING STRATEGIES IN INDEPENDENT LANGUAGE LEARNING.....	409

Szontagh, Pál Iván: THE ETHICAL ATTITUDES OF TEACHER CANDIDATES	419
Taskovics, Okszána: THE ROLE OF ONLINE GROUPS IN LANGUAGE TEACHING	429
Tokai, Dalma: INDIVIDUAL DEVELOPMENT OF GIFTED YOUTH.....	437
Török, Tamás: PEDAGOGICAL PRACTICE AT THE FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY	447
Vizáver, Árpád: HEALTHY LIFE STYLE EDUCATION: DEVELOPING STUDENTS' ATHLETIC SKILLS.....	455
Zorochkina, Tetiana: THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION IN GREAT BRITAIN	461
RESEARCH PAPERS OF STUDENTS STUDYING FOR MASTER'S DEGREE IN PRIMARY EDUCATION OF FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE OF HIGHER EDUCATION.....	465
Bábel, Zsuzsanna: PREGNANCY STOP AS A LIFE CRISIS	467
Fekete, Evelin: PRESCHOOLER'S EMOTIONAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT BY MEANS OF TALES	475
Hete, Klára Annabella: MILESTONES OF SOCIALISATION AND ADAPTATION IN THE LIFE OF PRESCHOOL CHILDREN	485
Mészáros, Renáta: COMMUNITY BUILDING AMONG TEENAGERS.....	493
Mitro, Livia Etelka: SOCIAL RELATIONSHIPS AT EARLY SCHOOL AGE	503
Molnár-Hrábcsák, Éva: PLAY WITH ME! – MAKING PUPPETS, PUPPETING FOR FIRST FORM KIDS AND THEIR PARENTS.....	515
Nagy, Nikoletta: EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN CLASSROOM COMMUNICATION AND CLASSROOM WORK ORGANISATION IN PRIMARY EDUCATION.....	525

AZ UKRAJNAI MŰVÉSZETOKTATÁS AZ OKTATÁSI TÖRVÉNYEK TÜKRÉBEN KURRIKULÁRIS ÉS EXTRAKURRIKULÁRIS SZÍNTEREKEN

Kiss Julianna

*Debreceni Egyetem
Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program
kissjulianna@kmf.uz.ua*

Abstract

The characteristics of art education in the period of independent Ukraine are discussed highlighting the most important connections between the events related to this area since 1991; showing the structure of the professional direction of Ukrainian art education. The study discusses the results by the Law on Education of 2017 and its effects on the system of art education. The concept of extracurriculum, its appearance in the Ukrainian educational practice, existing laws are discussed. The so called "outside-of-school" music education in Ukraine is presented as additional education, as an alternative (optional) possibility to spend the free time of children.

Key words: art education, music education, education system, Ukraine.

Absztrakt

Az Ukrajna függetlenné válása utáni művészetoktatás jellemzőit tárgyaljuk, a leglényegesebb összefüggésekre rávilágítva az 1991 előtti időszak ide kapcsolódó eseményei között; az ukrainai művészeti oktatás két, viszonylag jól elkülöníthető szférája közül a professzionális irány felépítését bemutatva. Kitérünk a 2017-es oktatásról szóló törvény által eredményezett változásokra a művészeti oktatás rendszerében, s rámutatunk annak a rendszerváltás óta fennálló hiányosságaira, problémás területeire. Az iskolán és/vagy tanórán kívüli oktatás funkciója és lehetőségei különböző megítélés alá esnek mind a külföldi, mind a magyar szakirodalomban, ebből adódóan a jelenséget másképp nevezik meg, ezért a továbbiakban az extrakurrikulum fogalmát, annak az ukrainai pedagógiai gyakorlatban való megjelenését fejtegetjük a hatályos törvényeket és a szakirodalmat vizsgálva, az ukrainai iskolán kívüli zeneoktatást többlet-oktatásként, szabadidő-eltöltési alternatívaként, szabadon választhatóként való megjelenését bemutatva.

Kulcsszavak: művészeti oktatás, zeneoktatás, oktatási rendszer, extrakurrikulum, Ukrajna.

Bevezetés

Ukrajna függetlensége alig huszónhét évet ölel fel. Ez az idő elég volt ahhoz, hogy az ország addigi geopolitikai irányultsága gyökeresen megváltozzon, kevés viszont ahhoz, hogy a szovjet éra hatása megszűnjön a kultúra és az oktatás terén. Bár az 1991 előtti oktatás hagyományai a szovjet gyakorlatban és ideológiában gyökereznek, nem ezek részletes bemutatását tűztük ki célul; a továbbiakban az Ukrajna függetlenné válása utáni művészetoktatás jellemzőit tárgyaljuk mélyrehatóbban, mindössze a leglényegesebb összefüggésekre rávilágítva az 1991 előtti időszak ide kapcsolódó eseményei között.

Miközben az ukrainai művészeti oktatás rendszere az állami szabályozások által az elmúlt csaknem három évtizedben rendszeresen változásokon esik át, formálódása, az európai kulturális térbe való beilleszkedése jelenleg is tart, kérdésköre így aktuális marad, hiszen a rendszerváltás óta

mindezidáig fennálló problémák továbbra is nehezítik feladatának ellátását, állandó vizsgálódási területet biztosítva így a pedagógiai kutatásoknak. A 2017 szeptemberében hatályba lépő új oktatási törvény több dimenzióban is kísérletet tett az oktatás fennálló nehézségeinek orvoslására, viszont a felmerülő kérdésekre az eredményességével kapcsolatban csak a most következő időszak fog válasszal szolgálni.

Az ukrainai művészetoktatás kialakulása, fejlődése, jellemzői

Ukrajnában a művészeti oktatás két, viszonylag jól elkülöníthető, eltérő céllal és iránnyal rendelkező szférában, amatőr és professzionális formában történik. Az amatőr zeneoktatás a közoktatás iskoláiban és óvodáiban folyik, célja elsősorban jó zenehallgatók képzése, akik a továbbiakban aktív befogadói az akadémikus (komoly-) zenének, a zenei önképző tevékenység aktív részesei. Az ukrán szakirodalom az amatőr szférához sorolja a zenei szakkörök, stúdiók, csoportosulások, klubok (művelődési házakban, kulturális központokban, gyermek alkotói központokban stb.), azaz a közművelődési intézmények tevékenységét is. A professzionális zeneoktatás célja ezzel szemben elsősorban képzett zenészek nevelése, a szakmai utánpótlás biztosítása. Ennek megvalósítása érdekében háromszintű (a doktori képzést is számítva négy szintű) oktatási rendszer működik, amely a közoktatással mintegy párhuzamosként értelmezhető, működtetéséért jelentős, de nem teljes mértékben a kulturális minisztérium felel (Szidlecka 2012b, Tkacsenko 2009). A továbbiakban a professzionális szféra rendszerének felépítését tárjuk részletesebben az olvasó elé.

Az ukrainai művészetoktatás rendszere a XX. század 30-as éveiben kezdett kialakulni a Szovjetunió oktatási rendszerének szerves részeként. Az oktatási-nevelési folyamatot az állami központosítottság jellemezte, amely egyrészt a tanintézmények teljes alárendeltségét hozta magával, másrészt viszont az oktatás állami szabványok által meghatározott minőségét is biztosította. A tantervek egységessége egy sajátos, „szovjet-bolognai” rendszert eredményezett, a hallgatók szabadon, a tanulási folyamat sérülése nélkül válhattak intézményt, azt saját prioritásaik alapján kiválasztva. Általánosan elmondható, hogy a művészeti oktatás a lakosság széles rétegei számára elérhető, nem az elit kiváltsága volt. Az oktatás megszervezésének szempontjait teljes mértékben az állam határozta meg. Az unifikáció lassította, néhol ellehetetlenítette az oktatási folyamat megújítását, képtelen volt a kor kihívásaira valós időben reagálni. Negatív befolyást gyakorolt az oktatás valamennyi színterére a tananyag ideológiai befolyásoltsága.

A '90-es években, Ukrajna függetlenné válását követően a művészeti oktatás fejlődésében jelentős változások történtek. A korábbihoz képest a felsőoktatási intézmények nagyobb önállóságot élveztek az oktatás tartalmának és módszerének megtervezésében, így gyorsabban reagálhattak a mindenkor jelen kihívásaira. A zenei felsőoktatásnak a rendszerváltást megelőzően otthont adó konzervatóriumok a nyugat-európai példát követve akadémiai státuszt kapnak, egyes főiskolákat egyetemekké neveznek át. A felsőfokú zeneoktatás palettája olyan új szakokkal bővül ebben az időszakban, mint az operarendezés vagy a könnyűzene. A rendszerváltás időszakának másik fontos politikai döntése a művészeti oktatási intézmények szakosításának megszüntetése. Szerhij Volkov művészettörténész ezt a folyamatot negatívan ítéli meg. Mivel egyes szakok (koreográfia, zenei nevelés, képzőművészet) államilag kidolgozott terve hiányzott, azokat egyszerűen az oktatás, illetve kultúra és művészet szférájába sorolták. Ennek eredményeképpen a művészek képzésével szakosodás nélküli tanítóképző szakközépiskolák, „kulturális” tanítóképzők foglalkoztak.¹ Az ilyen intézményekben zene-, ének-, rajz-, tánctanítói diplomát, vagy egyszerűen kulturális-oktatási dolgozói diplomát szerezhettek a hallgatók (ez utóbbi nem feltételezte a professzionális előadói készség meglétét). A fentiekből érthető, hogy ezek az intézmények nem feleltek meg a speciális művészeti oktatási intézményekre vonatkozó szabványoknak, viszont széles körű tevékenységük által hatottak ezek kialakulására; mindez a végzett hallgatókkal szemben támasztott követelmények indokolatlan csökkenéséhez vezetett (Volkov 2006, 47–48). Másrészről, az oktatás- vagy kultúraügy hatókörébe sorolt intézmények között egészséges versengés lépett fel, ami az oktatás színvonalának javulását idézte elő.

Ukrajna függetlenné válását követően a művészeti oktatás új alapjainak megvetésekor a nehézségek három fő problématerület köré csoportosultak: az oktatási intézmények állami finanszírozásának csökkenése, az állami szervek helyének meghatározása az oktatás irányításában, a képzési irányok különbségeinek, hasonlóságainak definiálása és a felsőoktatási intézmények akadémiai szabadsága (Volkov 2012).

¹ Szándékos a „magyarítás” mellőzése, hiszen a művészeti tanítóképző szakközépiskola elnevezés a szakosítás meglétét sugallná, itt viszont mindössze a kulturális minisztériumnak, a kultúraügynek való alárendeltséget jelzi az intézmény neve, míg a tanítóképző szakközépiskolák az oktatási szférához tartoztak.

Törvényi szabályozások és a jelen

Az Ukrajna függetlenné válása óta eltelt 27 évben számos törvényi szabályozás lépett hatályba a művészeti nevelésre vonatkozóan, ezek azonban a központi irányítás elve alapján szerveződve kevésbé vagy egyáltalán nem vették figyelembe a művészeti oktatás sajátosságait, s azt a többi oktatási területtel megegyező szempontok szerint kezelték. Az elmúlt három évtized művészeti oktatásának működését szabályozó kulcsmomentumok a következők voltak:

Az 1991-ben az USZSZK által elfogadott oktatási törvény a tanítóképző és művészeti szakközépiskolákat a felsőoktatáshoz sorolja.

1992-ben a már független Ukrajna által elfogadott kulturális alaptörvény az állampolitika prioritásaként határozza meg kulturális téren a gyermekek oktatási intézményekben történő esztétikai nevelését tekintet nélkül azok tulajdonformájára, és hogy melyik szervnek vannak alárendelve. Ekkor kezdődik meg az alapfokú művészetoktatási intézmények és a tanítóképző szakközépiskolák decentralizációja, s közösségi (önkormányzati) tulajdonba való áthelyezése.

1991 és 1995 között az alapfokú művészetoktatási intézmények száma 7%-kal növekszik. 1993-tól megkezdődik a zeneiskolák művészeti iskolákká való átalakítása (ez az olyan új, nem csak zenei szakok felé történő nyitást jelentette, mint a koreográfia, a képzőművészet és a dráma). 1996-tól megkezdik az esztétikai nevelést folytató alapfokú intézményekben tanulók létszámának csökkentését.

2000-ben hatályba lép az iskolán kívüli oktatást szabályozó törvény, amely az oktatás ezen szférájaként a zene-, képzőművészeti, tánc- és művészeti iskolák tevékenységét határozza meg. A 2002-ben elfogadott felsőoktatási törvény egyetlen speciális elvárást sem foglal magába a művészeti-kulturális felsőoktatással kapcsolatban. 2007-ben az állami költségvetésből 10 millió hrivnyát különítenek el népi hangszerek vásárlásának támogatására a közösségi tulajdonban lévő művészeti iskolák számára. 2011-ben hatályba lép a máig is érvényben lévő kulturális törvény, amely elsőként határozza meg a kulturális-művészeti oktatás és a kulturális szféra oktatási intézményének fogalmát.

A 2014-ben elfogadott felsőoktatási törvény már tartalmaz bizonyos szabályozásokat a kulturális és művészeti felsőoktatási intézményekre vonatkozóan. Ez a törvény vezeti be a művészeti-kulturális felsőoktatás első, rövid ciklusaként a koledzsekben megszerezhető „ifjú bachelor” minősítést, amely a korábbi „ifjú szakember” (molodsij szpecialiszt) képzési szín-

tet hivatott felváltani. A Krím félszigeten, illetve Luhanszki és Donyeck ki megye egyes térségeiben zajló fegyveres konfliktus miatt a Luhanszki Állami Kulturális és Művészeti Akadémiát, valamint a Donyeck-i Állami Zeneakadémiát Ukrajna fennhatósága alá tartozó területre helyezték át (előbbi tevékenysége 2015-ben indul újra Kijevben), közel 100 pedagógiai és tudományos alkalmazott és 500 hallgató folytatta más felsőoktatási intézményekben munkáját. A polgárháborús kelet-ukrajnai térséggel Ukrajna elveszített 88 alapfokú művészeti iskolát (-6,3%) és 9 koledzset (-13%).

2015-től a felsőoktatásban meghatározott szakok között helyet kap a „kultúra és művészet”, amely 6 addigi művészeti szakot és 3, addig kultúrához tartozó szakot foglal magába. A 2016-os oktatási törvénytervezet már külön cikkelyt szentel a művészeti oktatásnak. Ugyanebben az évben Ukrajna kormánya elfogadja az ukrán kultúra fejlesztését megcélzó reformcsomagot, amely előírja többek között az alapfokú művészeti oktatás minőségét ellenőrizni hivatott rendszer létrehozását, pályázatrendszer kialakítását a művészeti oktatás valamennyi szintjén tanulók anyagi támogatására, az alapfokú művészeti oktatás inkluzív programjának kidolgozását, a hallgatói mobilitás elősegítését.

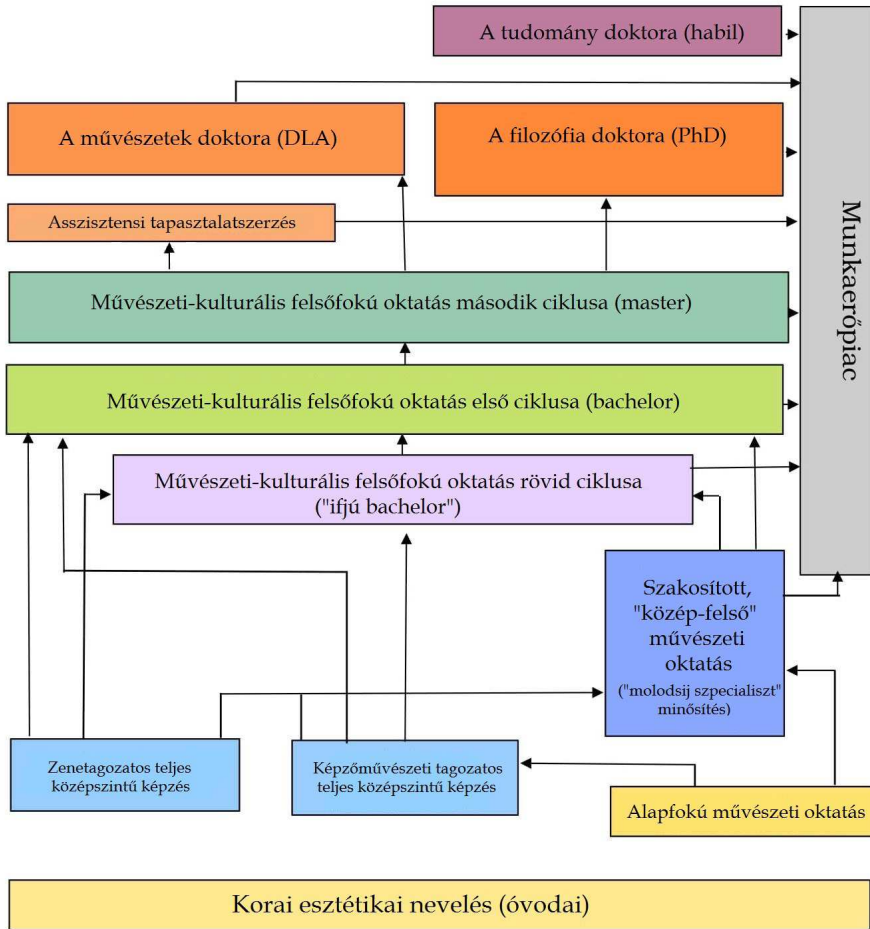
2017. szeptember 28-án lépett hatályba az új oktatásról szóló törvény, amely az ukrán törvényhozás történetében először tartalmaz szabályozásokat a művészetoktatásra vonatkozóan. A törvény meghatározza a művészeti oktatás, az alapfokú művészeti oktatás, a művészeti iskola, a középfokú speciális művészeti iskola-internátus, a művészeti koledzs fogalmát, valamint a pedagógusok minősítésszerzésének feltételeit. A legfontosabb változásnak tekinthető, hogy a törvény bevezeti az európai képzés DLA fokozatának megfelelő „művészet doktora” tudományos fokozatot (Ukrajna kulturális minisztériumának hivatalos oldala).

A 2017-es oktatásról szóló törvény több változást eredményezett a művészeti oktatás rendszerére vonatkozóan. Megjelentek a középfokú speciális művészeti iskolák (a magyarországi zeneművészeti szakgimnáziumokkal állíthatók párhuzamba), megváltozott az alapfokú művészeti iskolák hivatalos megnevezése és nevének rövidítése, bevezették a DLA-képzést.

A törvény a művészeti oktatás területén a legjelentősebb változást a legmagasabb képzési szinten hozta, még egy lépéssel közelebb jutva ezáltal az európai gyakorlathoz. Úgy tűnik azonban, hogy az egyik legmeghatározóbb kettősség, a művészeti oktatás két állami struktúra hatáskörébe való tartozása, melynek természetére a továbbiakban bővebben is kitérünk,

nem változik az új oktatási törvény hatályba lépésével sem. Ennek egyik hatása, hogy az ukrainai művészeti oktatást nem sikerült a bolognai rendszerbe bekapcsolni, s máig nem biztosított minden esetben az intézmények közötti átjárhatóság a hallgatók számára.

1. ábra. A művészeti oktatás intézményrendszere Ukrajnában a 2017-es oktatási törvényt követően

Forrás: Ukrajna kulturális minisztériuma

Napjainkban Ukrajnában a művészeti oktatás többszintű és folyamatos: első lépcsőjén az alapfokú speciális művészeti tanintézmények (esztétikai nevelést folytató iskolák) állnak, melyeket az ukrán szakirodalom az iskolán kívüli, extrakurrikuláris oktatás színtereiként tart számon; a következő szintet a középfokú speciális művészeti tanintézmények (ún. internátus is-

kolák) jelentik, ezek az általános iskolai képzés mellett zenei szakképzést folytatnak, a zenetagozatos középiskoláknak felelnek meg; a legfelsőbb szintet a felsőoktatási intézmények képviselik (zeneművészeti egyetemek, zeneakadémiák).

Extrakurrikulum az ukrain művészeti oktatásban

Az iskolán kívüli oktatás pedagógiai, pszichológiai, módszertani és szervezési alapkérdéseit az 1990–2000-es években megjelent tudományos munkák tüntetik fel először többdimenziós kérdésként Ukrajnában (Jaremenko 2015). Az „iskolán kívüli” megnevezés nem az egyetlen, amely átadja az ezzel kapcsolatos tevékenység tartalmának lényegét. Az iskolán kívüli oktatás, iskolán kívüli oktatási intézmény fogalmak O. Bikovszka által végzett kutatása rávilágított, hogy a különböző országokban más és más szakkifejezéssel utalnak ugyanerre a fogalomkörre: „nonformális oktatás” (ang. – non-formal education), „iskolán kívüli nevelési intézmény” (lengy. – plac ówki wychowania pozaszkolnego), „kiegészítő, pluszoktatás” (orosz – дополнительное образование), szabadidőközpont (szlovák – centrum voľného času). Az UNESCO által kidolgozott oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszere (The International Standard Classification of Education (ISCED) a nonformális oktatás fogalmat használja. O. Bikovszka rámutat, hogy az iskolán kívüli oktatás fogalmának elméleti általánosítása arra enged következtetni, hogy ukrán nyelven ezt a megfogalmazást célszerű alkalmazni (позашкільна освіта), amely az angol nonformális, az orosz kiegészítő oktatásnak felel meg (Bikovszka 2006, 15). A témában kutató számos tudós látta célszerűnek az iskolán kívüli oktatás kiegészítő jellegét hangsúlyozni, amely egybeesik az orosz gyakorlattal, amelyben ezt az oktatási formát kiegészítőként, a közoktatáson felüli többlet-oktatásként fogják fel. J. Bereka is kiegészítő voltában látja az iskolán kívüli oktatás lényegét, s azt a „logikai egységben, folytonosságban tudományosan megalapozott többlettudás, -készségek, -képessegek rendszerének tekinti, amelyre a gyermekek és fiatalok a különböző típusú iskolán kívüli oktatási intézményekben tesznek szert a tanórákon és tanuláson kívüli időben” (Bereka 2001).

Az ukrán szakirodalom a közoktatáson kívüli művészeti (ezen belül zenei) tevékenységek két tágabb értelemben vett formáját különbözteti meg, az egyiket iskolán kívüli, a másikat tanórán kívüli tevékenységnek nevezi. Tanórán kívüli tevékenységnek számítanak a közoktatási intézmény dolgozói által, az órákon kívül szervezett alkalmak. Ezzel szemben iskolán kívüli tevékenységként tekint a professzionális, zenei/művészeti alapfokú

intézményekben folyó oktatásra, értve ezalatt, hogy az a közoktatáson, az általános- és középiskolákon kívül történik, s némi ellentmondásba kerülve azáltal, hogy a zenei alapfokú oktatási intézmények szintén iskolák. Ide sorolja a szakirodalom a fent említett amatőr szféra, a közművelődési intézmények tevékenységét is (kivéve természetesen az iskolai ének-zene tanórákat).

Bikovszka O. az iskolán kívüli oktatás fontos jellemzőjeként jelöli meg az abban való önkéntes részvételt, valamint, hogy nincs szigorúan korhoz kötve. Színterei közé sorolja a művészeti és zeneiskolákon kívül a könyvtárakat, klubokat, önképző köröket, szabadidő-központokat, múzeumokat, de a család intézményét is. Az egyén igényeitől és lehetőségeitől függően differenciált szerveződési irányokat ölthet, a leglényegesebbek között említi a művészeti-esztétikai, a tudományos-technikai, ökológiai, turisztikai-helyismereti és sport irányt. Ukrajnában 2010-ben minden 5. gyermek vett részt az iskolán kívüli oktatás valamely formájában.

A 2017 szeptemberében elfogadott oktatási törvény meghatározza és szabályozza az iskolán kívüli oktatást Ukrajnában. A törvény 14. cikkelye alapján az iskolán kívüli oktatás célja a gyermekek képességeinek fejlesztése az oktatás, tudomány, kultúra és sport terén, a további szakmai tevékenységhez elengedhetetlen elsődleges szakmai tudás átadása. Az iskolán kívüli oktatás folyhat párhuzamosan az óvodai, középiskolai, a szakmai és az elő-felsőoktatási képzéssel. Az iskolán kívüli oktatási programban megszerzett kompetenciák az oktatás megfelelő szintjein beszámíthatók és elismerhetők. Az iskolán kívüli oktatási tevékenység különböző típusú, tulajdonformájú és alárendeltségű intézményekben, a családban, társadalmi szervezetek, valamint jogi és természetes személyek által valósulhat meg.

A törvény részletesen kitér az iskolán kívüli oktatás tantervére, meghatározása alapján az nem más, mint az oktatás elemeinek az intézmény által megtervezett és megszervezett összessége az oktatás eredményességének biztosítására, azaz a kompetenciák fejlesztésére. A tanterv szabályozza a képzés bemeneti követelményeit, az oktatás komponenseinek listáját és azok logikus sorrendjét, a tananyag terjedelmét és a kimeneti kompetenciákat. A tantervet az iskolán kívüli oktatási intézmény tantestülete fogadja el, az igazgató hagyja jóvá.

Mint azt a fentiekben kiderült, az iskolán kívüli oktatás szférájához tartoznak Ukrajnában mind a professzionális művészeti és zeneoktatást megvalósító alapfokú művészetoktatási intézmények, mind a szakkör jellegű foglalkozásokat szervező klubok, művelődési házak, körök (közműve-

lés). Ezek egymáshoz való viszonyát, súlyát az iskolán kívüli oktatásban, tanulólétszámuk sajátosságait ezen tanulmányban nem nyílik alkalmunk kifejtetni. Érdekességgéppen megjegyzendő, hogy a közművelés által folytatott tevékenység részletes leírása megtalálható az iskolán kívüli oktatás ukrán állami központjának weboldalán, ahol az esztétikai-művészeti, illetve tudományos-technikai irányvonal tantervei is elérhetők. Ez előbbi irány 2018-as tanterve a batikolás, homokkal való rajzolás, homokszínház és bábszínház mellett a klasszikus gitároktatás tantervét is tartalmazza. Az előző években kiadott tantervekben a zenei szakok közül csak a fúvós és fúvós esztrádzzenekar, az éneklés és zeneismeret kapott helyet (az ukrainai iskolán kívüli oktatás állami központjának hivatalos weboldala). Érdekes volna ezeket összehasonlítani az alapfokú művészeti (zene-)iskolák megfelelő szakjainak tantárgyi programjával, tekintve, hogy az Ukrajnában jelenleg hatályos oktatási törvény értelmében mind előbbi, mind utóbbi intézménytípus egyöntetűen az iskolán kívüli oktatás szférájába tartozik.

A professzionális zenei oktatást végző alapfokú művészeti iskolák tantervei a kulturális és művészeti intézmények állami módszertani központjának hivatalos oldalán elérhetőek. Az alapfokú oktatási intézmények hat típusát különböztetik meg: a többi típushoz képest legnagyobb számban működő zeneiskolák (hangszeres, ének, népi zene és könnyűzenei művészet szakokkal), kórusiskola, képzőművészeti iskola, tánciskola (stilizált népi tánc szak), drámaiszkola és komplex típusú művészeti iskola. A képzési idő mindegyik típusú iskolában 6 és 8 év között változik szaktól függően.

Összegzés

Az iskolán és tanórán kívüli, összefoglaló névvel extrakurrikuláris tevékenységeket a szakirodalom ugyan több névvel illeti, közös vonásuk azonban, hogy nem kötelező, extra tevékenységi lehetőségekre utalnak, mindegyik valamilyen többletet, extra tudást kíván nyújtani. Ez alapján az ukrainai zeneiskolai oktatás extrakurrikulárisnak tekinthető. Az ukrain szakirodalom és a törvényi keretek alapján mind a zeneiskolai, mind a közművelődési színtereken folytatott oktatói tevékenység az iskolán kívüli oktatáshoz tartozik annak ellenére, hogy míg előbbi professzionális, utóbbi amatőr irányultságú felkészítést eredményez.

Az ukrainai művészeti oktatás némely területe az ország függetlenné válása óta sem problémamentes. Az elmúlt két évtized hiányosságaként fogható fel, hogy a művészeti oktatás szakképzett pedagógusokkal való ellátásának rendszere bizonyos szinteken – mint például a szakközépiskola utáni elhelyezkedés, és a mesterdiploma megszerzését követő szakmai

előrelépés – zsákutcába jutott. A felsőoktatást megelőző képzési szinteken a 2017-es új oktatási törvény elfogadását követően is maradtak lefedetlen, illetve átfedést mutató területek, tisztázatlan kérdések. A jövőben mutatkozik majd meg a művészeti képzés 4. szintjén elhelyezkedő, frissen bevezetett DLA (Ukrajnában „művészetek doktora”) minősítés életképessége, létjogosultsága is.

Hivatkozott irodalom

- Bereka V. (Берека В.Є.) 2001: *Соціально-педагогічні основи розвитку позашкільної освіти в Україні (1957–2000 pp.)*. Kijev.
- Bikovszka O. (Биковська О.В.) 2010: Сучасні положення теорії та методики позашкільної освіти. In: *Міжнародний науковий форум, 2010/2*. pp. 171–180.
- Szidlecka T. (Сідлецька Т.І.) 2012: Музична освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи. In: *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 36. наук. праць, 29. évfolyam. Kijev. pp. 462–467.
- Tkacsenko O. (Ткаченко О.М.) 2009: Мистецька освіта як об’єкт наукового дослідження. In: *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 7 (12). kiadás. Kijev. pp. 28–33.
- Volkov Sz. (Волков С.М.) 2006: *Мистецька освіта в культурі України 90-х років ХХ століття*. Kijev.
- Volkov Sz. (Волков С.М.) 2012: Ретроспекції мистецької освіти в українському суспільстві ХХ–ХХІ ст. In: *Культурологічна думка*, 5. évfolyam. pp. 112–120.
- Ukrajna kulturális minisztériumának hivatalos weboldala:
http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245321169
- Az ukrajnai iskolán kívüli oktatás állami központjának hivatalos weboldala:
<http://udcpo.com.ua>
- A 2017-es oktatási törvény teljes szövege:
http://udcpo.com.ua/PDF/ZAKON_PRO_OSVITU_05_09_2017.pdf

Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти. Збірник наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», Берегове, 28–29 березня 2019 року / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк, Єва Гуттерер та Каталін Поллої – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. – 540 с.

ISBN 978-617-7692-33-0

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ.

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Наукове видання

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ
ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

2019 р.

Редактори:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Сва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура:

Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець

Верстка:

Вікторія Товтін, Олександр Добош

Обкладинка:

Олександр Добош

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

Відповідальні за випуск:

Ільдико Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36, e-mail: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 11.03.2019

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 43,5. Формат 70x100/16.

Замовл. №637. Тираж 300.